

Het geloofsleven van Lewis Carroll

Bas Savenije

Boekbespreking van *Lewis Carroll, formed by faith*

Auteur: Charlie Lovett

University of Virginia Press, 2022

324 pagina's

ISBN 978-0-8139-4739-6 (hardcover)

Iedereen die biografieën van Lewis Carroll heeft gelezen, zal het zijn opgevallen dat daarin relatief weinig aandacht wordt besteed aan de rol van het geloof in Carrolls leven. Op zich is dat opmerkelijk: zijn vader was priester en hechtte veel waarde aan een religieuze opvoeding en Carroll zelf was diaken. Dit hiaat is nu echter gevuld: Charlie Lovett heeft met *Lewis Carroll, formed by faith* een grondige studie gemaakt van de religieuze aspecten van Carrolls leven, waarin duidelijk wordt hoe diepgaand de invloed van het geloof op het leven en werk van Carroll is geweest.

Charlie Lovett is geen onbekende in de wereld van Carrollianen. Hij is een vermaard verzamelaar van Carrolliana, was een aantal jaren president van de Lewis Carroll Society of North America en was redacteur van *Volume VI* van de serie *The Pamphlets of Lewis Carroll*. Daarnaast schreef hij diverse toneelstukken voor kinderen en ook een aantal romans.

Op 28 oktober 2022 lichtte hij in een lezing voor de Britse Lewis Carroll Society zijn nieuwe boek en zijn werkwijze daarbij nader toe. Tijdens het werken aan het boek kwam hij meer en meer tot de conclusie dat Carrolls geloof een uiterst belangrijke en tot nu toe onderbelichte factor in zijn leven was en geleidelijk werd het hem duidelijk dat hij eigenlijk een compleet nieuwe biografie aan het schrijven was. Zijn boek volgt in opbouw ook min of meer Carrolls leven, maar is als eigenstandige biografie minder bruikbaar: er wordt bij de lezer wel het een en ander bekend verondersteld over Carrolls levensloop maar voor lezers met enige globale biografische kennis over Carroll is dat zeker niet storend.

Lovett heeft bijzonder veel research verricht voor dit boek en beperkte zich daarbij geenszins tot voor de hand liggend materiaal. Zo ging hij bijvoorbeeld op zoek naar teksten (al dan niet geparafraseerd door toehoorders) van Carrolls preken en ook naar preken van anderen, zoals zijn vader en docenten, die hem in zijn jeugd zouden hebben gevormd.

Het is ondoenlijk een samenvatting van het boek te maken die recht doet aan de inhoud. Ik noem hier daarom enkele in het oog springende punten.

1. Een belangrijk element in Carrolls geloofsopvatting en ook in zijn levenswijze was de overtuiging dat alle mensen afhankelijk van elkaar zijn en dat een aanzienlijk deel van het menselijk geluk bestaat in het gelukkig maken van anderen. Hij vond het ook belangrijk dat het geloof op begrijpelijke wijze werd gepresenteerd, maar humor en grappen over religieuze onderwerpen waren daarbij uit den boze. Hij had ook een boertje dood aan kerkelijke rituelen: de boodschap moest centraal staan.
2. Lovett vraagt in zijn boek regelmatig aandacht voor de context waarin Carrolls leven zich afspeelde. Een voorbeeld. Diverse biografen (en zeker Cohen) trekken conclusies uit de passages in de dagboeken waarin Carroll inging op zijn gebeden;

daarin speelde schuldgevoel een belangrijke rol, het gevoel dat hij “waardeloos” zou zijn. Dit zou volgens die auteurs de conclusie rechtvaardigen dat hij een specifieke zonde zou hebben begaan en wat zou dan meer voor de hand liggen dan een link met zijn gevoelens voor kinderen en Alice in het bijzonder. Lovett betoogt echter dat de opvatting dat ieder mens een zondaar is en zichzelf daarom niet kan redden, een algemene aanvaarde opvatting was in het Anglicaans geloof in die tijd en dat berouw over zonden een vast onderdeel van gebeden was. Carroll was hierin geen uitzondering en er is daarom geen aanleiding om hierin wroeging of berouw over één specifieke zonde te zien.

3. Veel aandacht gaat uit naar de vraag waarom Carroll in afwijking van de gewoonte voor *students* aan Christ Church geen priester wilde worden. Ondanks het feit dat hij wel tot diaken was gewijd, koos hij uiteindelijk min of meer voor een leven als leek, hoewel hij op latere leeftijd weer taken als geestelijke oppakte. Lovett geeft in zijn boek een mix aan verklaringen, die in meer of mindere mate ook te vinden zijn in andere biografieën. Maar in zijn lezing benadrukte hij, sterker dan in het boek, dat het vooral kwam doordat Carroll eenvoudigweg gelukkig was met zijn leven in Christ Church en daarom dus niet, zoals zijn vader, in een parochie wilde gaan werken.
4. Lovett geeft veel voorbeelden waaruit de invloed van het geloof op Carrolls werk duidelijk wordt. Dit betreft zowel zijn literaire als zijn wetenschappelijke werk. Enigszins curieus in dit verband is dat hij “Eet me” en “Drink me” in *Alice’s Adventures in Wonderland* ziet als een toespeling op de communie waarbij gelovigen immers worden uitgenodigd om het lichaam en bloed van Christus te nuttigen. *Sylvie & Bruno* spant wat de relatie met het geloof betreft de kroon met veel uitgebreide passages die als preek zouden kunnen worden gelezen en bijvoorbeeld ook een beschouwing over het hiernamaals. Zijn logica zag Carroll als een “werk voor God” omdat hij daarmee hulpmiddelen bood om begrippen helder te krijgen en drogredenen te ontzenuwen om zo religieuze problemen te overwinnen.

Lovetts boek heeft een hoge informatiedichtheid en bevat veel citaten. Diverse gebeurtenissen in Carrolls leven zijn aanleiding tot uitweidingen over aspecten van het geloof, vaak in het kader van de richtingenstrijd in de *Church of England*. Ik noem hier het doopsel (ontvangst van genade versus predestinatie) en de communie (echte versus spirituele aanwezigheid van Christus, het probleem van de zgn. transsubstantiatie). Veel aandacht gaat ook naar de invloed van Carrolls vader en mentoren op de scholen in Richmond en Rugby. Enige belangstelling voor het christelijk geloof en de bijbehorende vraagstukken is dan ook een voorwaarde om niet te vervallen in diagonaal lezen. Die belangstelling is bij mij (vooral om historische redenen) aanwezig; ik vind het een fascinerend boek en een waardevolle aanvulling op bestaande biografieën. Het heeft mijn beeld van Lewis Carroll zonder meer verrijkt.

Zoals hierboven al is vermeld, gaf Charlie Lovett op 28 oktober 2022 een (online) lezing voor de Britse Lewis Carroll Society, waarin hij met name inging op zijn werkwijze bij het schrijven van zijn boek. Uiteraard voorzag hij die toelichting van vele voorbeelden. De lezing is te bekijken via YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=NmWeX3nPIMQ>) en is zonder meer een aanrader.

